

Asia: VN/16546/2022

Itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavien toimenpiteiden selvittäminen

Näkemykset itäisen Suomen elinvoimasta

1. Mitkä ovat merkittävimmät muutokset toimintaympäristössäsi sodan alkamisen jälkeen? (mikäli mahdollista perustele esim. tilastotiedoin ja tutkimusten valossa)

Keskuskauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua valtiosihteerityöryhmälle. Lähes miljoonan asukkaan Itä-Suomen menestyminen vaikuttaa koko Suomen menestykseen. Itäisen Suomen alueella toimivat kauppakamarit laativat työryhmälle oman lausuntonsa, jotka kokoavat yksityiskohtaisesti maakunnittain vaikutusarvioita ja esityksiä työryhmän käyttöön alueiden yrityskentän asiantuntemusta hyödyntäen. Keskuskauppakamari nostaa lausunnossaan esiin päähuomioita kysymyksiin.

Venäjän hyökkäyssota vaikuttaa erityisesti itäiseen Suomeen Venäjän maantieteellisen läheisyyden ja talouskytkösten vuoksi. Kesäkuussa 2022 kauppakamarien jäsenyrityksille toteutetussa Kauppakamarikyselyssä itäisen Suomen alueella toimivien yritysten arviot sodan vaikutuksista ovat suuremmat ja taloudelliset näkymät huonommat kuin koko maan keskiarvot.

Esimerkiksi pohjoiskarjalaisista yrityksistä 79 prosenttia arvioi sodan vaikuttavan liiketoimintaan kielteisesti vastaajien keskiarvon ollessa 62 prosenttia. Sota myös syventää ja vahvistaa aiempia COVID19-pandemian vaikutuksia. Matkailualalla koronarajoitukset vaikuttivat rajusti Venäjältä tulevaan matkailuun.

Sota vaikuttaa laajasti suomalaiseen yrityskenttään muun muassa yleisen epävarmuuden, kustannusten nousun sekä toimitusketjujen saatavuusongelmien kautta. Erityisesti itäiseen Suomeen kohdistuvia vaikutuksia ovat muutokset raaka-aineen saatavuudessa (metsä- ja sahateollisuus, energiantuotanto), Venäjältä tulevan matkailun vähentyminen (kaupan ala, ravintolat ja majoituspalvelut ja muu matkailuala), Saimaan kanavan käytön päättyminen (vientiteollisuus, matkailu) sekä Venäjän sulkeutuminen vientimarkkinana.

Vienti Venäjälle on vähentynyt sodan alettua merkittävästi. Kauppakamarien myöntämät vientiasiakirjat Venäjälle supistuivat 87 prosenttia toukokuussa 2022. Venäjän osuus koko Suomen viennistä on hiipunut jo ennen sotaa (5,5 % tavaraviennistä vuonna 2021), mutta monille itäsuomalaisille yrityksille Venäjä on ollut merkittävä vientimarkkina. Vientiasiakirjojen mukaan esimerkiksi Pohjois-Savon tärkein vientimaa oli Venäjä ja vienti Ukrainaan, Venäjälle ja Valko-Venäjälle kattoi lähes 20 prosenttia tavaraviennistä.

Itäisessä Suomessa on Imatran kautta Venäjältä Suomeen tulevan kaasuverkon varrella useita maakaasua käyttäviä teollisuuslaitoksia. Maakaasun osuus Etelä-Karjalan energiankulutuksesta on selvästi maan keskiarvoa korkeampi, 9 prosenttia. Vaikka Suomi on onnistuneesti turvannut maakaasun tuontikanavia Viron Balticconnector-yhteyden ja LNG-terminaalialuksen avulla, voi maakaasun saatavuus ja hinta muuttua lähitulevaisuudessa rajusti Euroopan irtautuessa Venäjän kaasutuonnista sekä Venäjän Eurooppaan kohdistamien vastatoimien vuoksi.

Venäjän rajan läheisyys voi jossain määrin vaikuttaa korostuneesti maariskien eli siihen, kuinka turvallisena investointi- ja matkailukohteena itäistä Suomea pidetään. Suomen Nato-jäsenyyssprosessin eteneminen ja kansalliset panostukset maanpuolustukseen kuitenkin pienentävät koettua maariskiä.

Saimaan kanavan käytön päättymisellä on merkittäviä vaikutuksia Itäisen Suomen alueen ulkomaankuljetuksiin. Vuonna 2021 kanavassa kuljetettiin yli 1,3 miljoonan tonnin edestä esimerkiksi raakapuuta, metsäteollisuuden tuotteita ja raakamineraaleja. Määrä vastaa noin 50 000 rekkakuormallista. Kanavaa korvaavat kuljetusreitit nostavat yritysten kuljetuskustannuksia ja lisäävät käyttöpainetta muilla reiteillä.

2. Mistä löytyvät itäisen Suomen uudet elinvoiman lähteet?

Keskuskauppakamari korostaa, että itäisen Suomen elinvoiman vahvistamisessa on nojattava alueiden omiin vahvuuksiin. Alueiden elinvoiman lähteitä on tunnistettu esimerkiksi Uudistuva ja Osaava Suomi 2021–2027 – ohjelmakauden valmistelussa, maakuntien älykkään erikoistumisen strategioissa sekä Oikeuden mukaisen siirtymän (JTF) alueellisissa suunnitelmissa. Näiden toimeenpano tarvittavin päivityksin vastaa myös akuuttiin tilanteeseen.

Vihreä siirtymä ja siihen kytkeytyvä bio- ja kiertotalous sekä ympäristö- ja energiateknologia on tunnistettu kaikkien Itä-Suomen maakuntien strategioissa tulevan kasvun lähteeksi. Matkailun osalta Itä-Suomi ja erityisesti Saimaan alue on kansainvälisesti kiinnostava alue, joka on brändättävissä Lapin ja saariston kaltaisena ainutlaatuisena matkailukohteena.

Toimialoista metsäteollisuus on korostuneen vahva osa koko Itä-Suomen elinkeinorakennetta. Alueen maakunnilla on myös omia erityisiä vahvuuksiaan, kuten esimerkiksi Kymenlaakson logistiikka-ala ja elintarviketeollisuus, Etelä-Savon vesiosaaminen, Pohjois-Savon hyvinvointiala ja digitalous, Etelä-Karjalan vetytalouteen liittyvä tutkimus ja kehitys sekä Pohjois-Karjalan kaivannaisala. Alueen klusterien hyödyntäminen ja vahvistaminen on tärkeä elinvoiman ajuri.

Keskuskauppakamari painottaa TKI-toiminnan, osaavan työvoiman saatavuuden, sujuvien lupaprosessien sekä vakaan ja ennakoitavan toimintaympäristön merkitystä myös itäisen Suomen elinvoiman vahvistamisessa.

3. Esittele kolme vaikuttavinta ratkaisua perusteluineen itäisen Suomen elinvoiman lisäämiseksi

Keskuskauppakamari viittaa ratkaisujen osalta oman alueensa yrityskentän tarpeet tuntevien itäisen Suomen kauppakamarien esityksiin. Keskuskauppakamari nostaa osaltaan esiin kolme konkreettista toimenpidettä, joihin voidaan valtioneuvoston ja eduskunnan päätöksin vaikuttaa ja jotka purkaisivat nopeasti alueen talouden kasvun esteitä ja tukisivat itäisen Suomen elinvoimaa.

1. Työvoiman saatavuusharkinnasta luopuminen

Osaavan työvoiman saatavuus on Kauppakamarikyselyissä suurimpia pullonkauloja yritysten kasvulle koko maassa, myös itäisessä Suomessa. Suomi tarvitsee lisää työperäistä maahanmuuttoa. Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan EU:n ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevien henkilöiden työhön perustuviin oleskelulupiin liittyvästä saatavuusharkinnasta on luovuttava kokonaan.

Osana itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavia toimenpiteitä saatavuusharkinnasta luopuminen voitaisiin aloittaa itäisestä Suomesta. Nopeana toimenpiteenä työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2021 käynnistämä alueellinen kokeilu saatavuusharkinnan joustavoittamiseksi voidaan laajentaa itäiseen Suomeen. Tällä hetkellä kokeilu on käynnissä Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun ELY-keskusten alueilla.

Keskuskauppakamari pitää tärkeänä myös muita toimenpiteitä koulutus- ja työperäisen maahanmuuton sekä osaavan työvoiman saatavuuden edistämiseksi.

2. Tuulivoiman ja aluevalvonnan yhteensovittaminen

Itäisessä Suomessa on runsaasti tuulivoiman tuotantoon soveltuvia kohteita, joiden rakentamista rajoittavat Puolustusvoimien kielteiset lausunnot aluevalvonnan vuoksi. Venäjän hyökkäyssota korostaa maanpuolustuksen merkitystä. Aluevalvontakysymyksen ratkaisu turvallisuudesta tinkimättä voisi käynnistää satojen miljoonien eurojen edestä investointeja, sillä tuulivoimayrityksillä on halua ja valmiutta investoida itäiseen Suomeen.

Asia on myös kansallisesti merkittävä, sillä Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttää runsaasti lisää puhtaan sähkön tuotantoa. Energiajärjestelmän kannalta tuulivoiman rakentaminen maan eri puolille tasaisi säästä johtuvia tuotantovaihteluita ja siirtoverkkoyhteyksien tarvetta.

Yhteensovitus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi vastaavalla kompensatiomallilla, jota on sovellettu Perämeren alueella. Tällöin investoijat ovat korvanneet Puolustusvoimille kustannukset, joita tuulivoimasta tutkavalvonnalle aiheutuu.

Tuulivoimainvestoinnit turvaisivat teollisuuden puhtaan sähkön saatavuutta ja vahvistaisivat alueen kuntataloutta kiinteistöverotulojen kautta. Tuulivoiman rakentaminen tukee myös vetytalouden vahvistumista Itä-Suomessa. Esimerkiksi tuleva vihreän vedyn valmistukseen kohdistuva EU-sääntely voi edellyttää, että vedyn valmistuksessa käytettävän sähkön tuotanto on lähellä valmistuspaikkaa. Kaakkois-Suomi on tunnistettu yhdeksi potentiaaliseksi vetylaaksoksi Suomessa. Tälle pohjaa luo osaltaan Gasgrid Oy:n vetyverkkopilotti Joutsenon ja Imatran välillä.

3. Vientiä tukevat liikenneinvestoinnit

Saimaan kanavan käytön päättymisen nostaa erityisesti vientiteollisuuden kuljetuskustannuksia ja lisää painetta vaihtoehtoisille kuljetusreiteille. Keskuskauppakamari painottaa itäisen Suomen vientiteollisuuden yhteyksiä edistäviä ja alueen saavutettavuutta tukevia liikenne- ja logistiikkainvestointeja.

Säkkinen Teppo
Keskuskauppakamari - Elinkeino- ja ilmastoasiantuntija